

Каньоса Н. Г. Наступність дошкільного та початкового навчання в процесі розвитку комунікативних умінь дітей / Н. Г. Каньоса // Від творчого педагога до творчої дитини : зб. матеріалів III Регіональної науково-практичної конференції / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної і початкової освіти, управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради ; [відпов. секр. Н. Г. Каньоса]. – Кам'янець-Подільський : Друк-Сервіс, 2017. – С. 59–63.

УДК 373.2+373.3]:37.017:316.454.5

Каньоса Наталія Григорівна

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методик
дошкільної і початкової освіти*

НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОГО ТА ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ

У статті розглядаються особливості організації навчально-виховного процесу в дошкільному закладі та початковій школі. Основна увага зосереджується на важливості дотримання наступності і перспективності єдиних стартових позицій, єдиного принципового підходу до навчання і виховання дошкільника та школяра.

Ключові слова: *дошкільна, початкова, безперервна освіта, наступність, перспективність, підготовка дітей до школи, ефективна комунікація, пізнавальна діяльність, готовність до навчання.*

У Законі України «Про дошкільну освіту», (ст.6) наголошується, що одним із принципів дошкільної освіти є «наступність і перспективність між дошкільною та початковою загальною освітою», а у ст. 7 зазначено, що одним із завдань дошкільної освіти є «виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту» [1, с.6-7]. На проблемі наступності дошкільної і початкової освіти наголошується у Національній доктрині розвитку освіти, яка покликана визначити шляхи розвитку освіти в Україні на першу чверть XXI століття. Безперервність освіти реалізується шляхом забезпечення наступності змісту та координації навчально-виховної діяльності на різних вікових рівнях. У

Державному стандарті мовної освіти наголошується, що завдання формування в учнів комунікативних умінь – одне з основних і є кінцевою метою навчання [2].

Виходячи з того, що всебічний розвиток усного і писемного мовлення особистості розглядається як основний стрижень занять з рідної мови, у «Концепції педагогічної освіти в Україні» [3] зазначається, що процес навчання мови має здійснюватися на основі комунікативно-діяльнісного підходу.

На сучасному етапі переходу закладів освіти на навчання дітей з шестирічного віку особливого значення набуває забезпечення готовності до школи. За даними психолого-педагогічних досліджень, успішне навчання в школі можливе лише за умови відповідного розвитку фізичної, інтелектуальної та особистісної сфери дитини. Проблема підготовки дітей до школи і формування їх готовності до навчання розглядаються з різних позицій (Л. Венгер, В. Котирло, С. Кулачківська, О. Проскура).

Готовність до шкільного навчання передбачає, перш за все, якісну зміну загального розумового розвитку дитини, формування вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати явища та події і на цій основі робити висновки. Представники цього напряму дослідження Л. Виготський, О. Запорожець, В. Котирло, О. Проскура та ін. зазначають, що головним є формування у дітей установки на пізнавальну діяльність, а не звичайне механічне заучування абстрактних понять. Разом з тим готовність до навчання у школі зумовлена певним рівнем розвитку здатності дитини виконувати навчальні завдання та шкільні обов'язки, що оцінюються дорослими за суспільно значущими критеріями. У сучасній психології поняття «готовність до навчання у школі» розглядається як цілісне структурне утворення, що включає мотиваційні, розумові, емоційно-вольові та соціальні компоненти.

Шкільна зрілість фіксує оптимальний рівень готовності 6-7-річної дитини до шкільного життя – свідомого виконання ролі учня, соціалізації в нових умовах життя, зростаючих фізичних та інтелектуальних навантажень, регламентованої навчальної діяльності, самостійної поведінки, спілкування з широким колом нових людей. Науковці розглядають як основні три

компоненти шкільної зрілості: 1) розумова зрілість; 2) емоційна зрілість; 3) соціальна зрілість. Шкільну зрілість у контексті компетентнісної парадигми розглядає О. Кононко. Вона у це поняття вкладає елементарні уявлення дошкільника, його уміння і навички, найпростіші форми ціннісних орієнтацій у сферах життєдіяльності «Природа», «Культура», «Люди», «Я сам» [6].

На жаль, не завжди вихователі дошкільних навчальних закладів (ДНЗ) розуміють завдання перспективності і по-справжньому готують дітей до подолання труднощів, які їм можуть зустрітися в 1 класі, а вчителі початкових класів не завжди добре знають вимоги до занять у дитячому навчальному закладі. Завдання наступності мають розв'язуватися одночасно «знизу» і «зверху». Лише за таких умов можна досягти успіху. Завдання початкової школи на сучасному етапі кардинально змінилися. Якщо раніше основними завданнями навчального процесу було навчити читати, писати, рахувати, ознайомлення з навколишнім світом, то це вже вчорашній день, що не відповідає сучасним вимогам до навчання молодших школярів. Важливо, щоб дитина змінювалася не лише тому, що вона набула якихось знань і вмінь, але і те, що ці зміни повинні визначатися характером її діяльності, ставленням до неї, рівнем пізнавальних процесів, готовністю до самоосвіти і самовиховання, тобто зміни необхідні для розвитку дитини. Сучасні умови інтенсивного розвитку технологій (наявність майже в кожній родині комп'ютерів, планшетів, айфонів) сприяють активному засвоєнню дітьми з раннього віку основ рахунку, звукового складу мови, сприйняття навколишнього середовища тощо. Зважаючи на це, в ДНЗ необхідно так організовувати навчальну діяльність, щоб дитина не залишалася байдужою, щоб вона усвідомлювала важливість одержуваних знань, щоб училася ставити прості гіпотези й знаходити докази для їх захисту, елементарно аналізувати свою діяльність, визначати причини невдач і помилок.

Саме тому єдиним принциповим підходом дошкільної та початкової освіти є насамперед створення гарного мовленнєвого середовища. Мовлення – одне з найдивовижніших обдарувань людини. Ми так звикли постійно користуватися цим чудовим багатством природи, що і не помічаємо,

наскільки він оригінальний, неперевершений, складний і загадковий. Щоб передати певні знання, інформацію, людина має використати слова, сформулювати думку і виголосити її. Виникає необхідність спілкування.

Гарне мовлення – основа успішного навчання. Мова використовується як засіб навчальної праці дитини. Так як у дитини переважає стиль розмовно-побутовий, мовлення ситуативне, то педагоги мають ширше знайомити її з книжними стилями, навчати говорити не так, як хочеться, а з дотриманням усіх мовних законів. Тому вже з дошкільного віку дитину слід спрямовувати на усвідомлення особливостей поведінки людей у процесі спілкування, вмілому використанні різних мовних засобів у спілкуванні. Це стане найкращою підготовкою дитини до школи.

В останні роки посилилася тенденція прискореної підготовки дітей до школи, що призвело до витіснення традиційних видів діяльності дошкільнят у дошкільних навчальних закладах. Заняття трансформуються і набувають ознак навчальних предметів (дітей інтенсивно учать читати і писати). У школі ж не завжди беруться до уваги реальні знання дітей, що формує у них втрату інтересу до навчання. Саме тому і вихователі дошкільних установ, і вчителі початкових класів мають чітко знати, що необхідно засвоїти дітям на тому чи іншому етапі, і не переходити межу потрібного як у бік зниження вимог, так і в бік їх збільшення.

Аспекти розвитку мовлення шестирічних дітей у дошкільних закладах були розроблені А.М. Богуш (розвиток зв'язного мовлення) [5], Т.О. Пироженко (розвиток комунікативно-мовленнєвих здібностей), К.Л. Крутій (активізація вживання службових частин мови в мовленні), О.П. Аматыєвою (навчання виразності мовлення), Т.Г. Постоян (розвиток зв'язного мовлення в процесі продуктивно-творчої діяльності) та ін. [6].

Вихователь (доречніше – учитель) дошкільного навчального закладу має розвивати природні задатки дітей, формувати навички та вміння усного мовлення, працювати над збагаченням словника дошкільнят, щоб забезпечити широкі комунікативні можливості вихованців. Центральне місце в розвитку мовлення і мислення дітей дошкільного віку займає робота над лексикою.

Вихователеві слід правильно спрямувати цю роботу, сприяти активному засвоєнню певного обсягу лексики, необхідної дітям для їх успішного навчання, загального, всебічного розвитку. Лексична робота має здійснюватись у трьох напрямках: збагачення словника дітей новими словами; уточнення значення уже відомих дітям слів; переведення слів з пасивного в активний, словник [6].

Доцільним прийомом у процесі роботи з дітьми є заучування віршів, загадок, скоромовок, прислів'їв, фразеологізмів, влучних виразів тощо. Цікавими і ефективними в процесі формування особистості, збагаченні словникового запасу та формуванні комунікативних умінь є дитячі книжки, де представлені не лише поетичні твори про поведінку в різних ситуаціях, але й чудові ілюстрації. Роль ілюстрації досить вагома в інтелектуальному та мовленнєвому розвитку дітей. Користь картинки, на думку К.Д. Ушинського, в тому, що діти привчаються тісно пов'язувати слово з уявленням про предмет, вчать логічно і послідовно висловлювати свої думки, тобто картинка одночасно розвиває і розум, і мовлення. «Спробуйте про одну і ту ж пригоду розповісти двом дітям, однаково здібним, одній за малюнками, другій – без малюнків – і ви оціните тоді все значення малюнків для дітей». Ілюстрації живлять дитячий розум позитивними уявленнями про людські вчинки, розвивають зорову пам'ять. Ілюстрації допомагають дитині повніше сприйняти зміст твору, конкретизують образи, описані події, обстановку, в якій вони відбуваються, посилюють враження від прочитаного твору. «Щоб дитина заговорила – найкращий засіб показати їй красиву і яскраву картинку», – вважав К.Д.Ушинський [8, с.185].

Усі заняття в дитячому навчальному закладі повинні бути тематичними, оскільки високий пізнавальний рівень дитини сприяє успішному засвоєнню програми і підготовці до навчання в школі. В основі має бути не навчальна, а розвивальна функція освіти, знання та уміння повинні бути засобом у формування та розвитку особистості.

Отже, дошкільний етап підготовки дитини до школи характеризується органічним поєднанням мовленнєвої та ігрової діяльності. У цей період

зосереджується увага на загальному розвитку, формуванні лексичного мінімуму, що охоплює основні види життєдіяльності дітей дошкільного віку. Велике значення надається розвитку вмінь розуміти чуже мовлення, правильно вимовляти звуки, будувати та інтонувати речення, зачувати напам'ять вірші, спілкуватися, дотримуючись мовленнєвого етикету.

Вважаємо, що розв'язання зазначених питань скоротить до мінімуму адаптаційний період першокласників, допоможе створити ситуацію успіху в навчанні та вихованні за умови, що дорослі будуть допомагати дітям учитися, створювати умови для творчого пошуку відповідно до їх індивідуальних інтересів і можливостей.

Список використаних джерел

1. Закон України « Про дошкільну освіту» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст.259.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2001. – №1. – С. 28-41.
3. Концепція педагогічної освіти / МОН України, ІЗМН, Ін-т педагогіки і психології АПН України . – 20 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти України // Дошк. вих. – 1999. – № 1. – С.12, 18.
5. Богущ А. М. Наступність, перспективність, спадкоємність – складові неперервної освіти. / А. М. Богущ // Дошкільне виховання. – 2001. – № 11. – С.11-12.
6. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): [навч. посіб. для вищ. закл.] / Олена Леонтіївна Кононко – Київ : Освіта, 1998. – 256 с.
7. Лінгводидактичні проблеми розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Дошкільна освіта № 4 (6), 2004 р.
8. Ушинський К. Д. Рідне слово. Вибрані педагогічні твори. / К. Д. Ушинський. – Київ : Радянська школа, 1979. – С.183-185.

The article examines the features of organization of educational process in a preschool institution and primary school. The main focus is on the importance of adherence to continuity and perspective of a single starting positions, a single principled approach to the training and education of preschool and schoolchildren.

Keywords: *national doctrine, law, preschool, elementary, continuing education, continuity, perspectives, social*

